

ДІАГНОСТИКА ГІСТОМОНОЗУ ГУСЕЙ В УМОВАХ ПРИСАДИБНИХ ГОСПОДАРСТВ

Л. В. Нагорна, д-р вет. наук, доцент

Сумський національний аграрний університет
вул. Г. Кондратьєва, 160, м. Суми, 40021, Україна

*У статті подано результати діагностичних досліджень гістомонозу гусей в умовах присадибних господарств. Встановлено, що у молодняку гусей реєстрували гострий перебіг захворювання, водночас для дорослого поголів'я характерним був хронічний перебіг протозоозу. Лабораторними дослідженнями встановлено паразитування *Histomonas meleagridis* в гусей різних статевих-вікових груп присадибних господарств Полтавської області. У молодняку гусей гістомоноз клінічно проявлявся парезами та конвульсіями, провисанням крил, загальною млявістю, проносами, відмовою від корму та води. У дорослого поголів'я основні патолого-анатомічні зміни реєстрували у кишечнику, печінці. Сліпі кишки були збільшені, горбисті, з ознаками гнійно-некротичного запалення. У печінці відмічали різні за розміром, формою та глибиною розміщення вогнища некрозу. Характерними були прояви гіперемії та атрофічних процесів в інших органах гусей.*

Ключові слова: ПТАХІВНИЦТВО, ГІСТОМОНОЗ, ГУСИ, КЛІНІЧНІ ТА ПАТОЛОГО-АНАТОМІЧНІ ЗМІНИ, ВОГНИЩА НЕКРОЗУ, СЛІПІ КИШКИ, ДІАГНОСТИКА, *HISTOMONAS MELEAGRIDIS*.

Птахівництво є однією з найрентабельніших галузей сучасного тваринництва. В господарствах за використання різноманітних технологій вирощують як суходільну, так і водоплавну птицю. Впродовж останніх декількох років відмічалися негативні тенденції у тваринництві, зокрема птахівництві, які проявилися зниження поголів'я вирощуваної птиці в господарствах різних виробничих потужностей. Станом на 1 липня 2017 року ситуація у птахівництві поліпшилася, зокрема нараховувалося 235,5 млн. голів птиці, що на 0,5 % більше, ніж на аналогічну дату минулого року [1, 2].

З усіх видів домашньої птиці водоплавна – найменш вибаглива до умов утримання та годівлі. Вона відзначається високою скороспілістю, інтенсивністю росту, дієтичними властивостями м'яса, високою оплатою корму, завдяки цьому їх годівля коштує значно дешевше ніж курей. Впродовж року від однієї курки можна отримати 250–300 яєць, від качки – 200–250, від гуски – 40–50. Якщо ж 60 % курячих яєць і всі яйця, одержані від качки, гуски проінкубувати і виростити молодняк, то одержимо м'яса на одну курку – 100–120 кг, на качку – 250–300 кг, на гуску – 130–180 кг [3, 4].

Згідно з фізіологічно обґрунтованими нормами споживання, вважають, що людині щоденно потрібно 100–105 г білка, в тому числі 63–67 г тваринного походження; норма споживання яєць людиною становить 365 шт. на рік, а м'яса птахів – 16,4 кг [5]. Промисловість переробляє побічну продукцію птиці – пух, пір'я, послід. З пуху і пір'я виготовляють подушки, ковдри, галантерейні вироби, а з малоцінного пір'я – кормове борошно, що містить 78–80 % протеїну. Пташиний послід – цінне добриво, особливо для плодово-ягідних і овочевих культур. Він містить азоту в 3–4 і фосфору в 5–6 разів більше, ніж гній. З пташиного посліду виготовляють також сечову кислоту для фармацевтичної промисловості [4–6].

Проте, не дивлячись на відносну невибагливість при розведенні водоплавної птиці, зокрема гусей, протозойні захворювання нерідко є причиною значної їх загибелі, зокрема в

умовах присадибних господарств населення, де нерідко ігнорують проведення обов'язкових ветеринарно-санітарних обробок.

Проблема гістомонозу набула надзвичайної гостроти за розведення індиків, зокрема в умовах присадибних господарств. Водночас, на проблему спалахів протозоозів за розведення водоплавної птиці звертається менше уваги, в той час як економічні втрати від них є суттєвими [7, 8].

Однією з причин спалаху гістомонозу серед батьківського стада у весняний період є зниження захисних систем організму в період яйцекладки, а восени молодняк хворіє за сумісного утримання з дорослим поголів'ям. Сприяючими факторами є незадовільні умови утримання та годівлі як батьківського стада, так і молодняку гусей, різке погіршення якості згодовуваних кормів, відсутність комплексу дезінвазійних заходів [9, 10].

Виходячи із вищевикладеного, метою нашої роботи було визначення особливостей діагностики гістомонозу гусей різних статевих-вікових груп, які утримувалися в умовах присадибних господарств Миргородського району Полтавської області.

Матеріали і методи. Епізоотологічне обстеження гусей різних статевих-вікових груп породи велика сіра проводили впродовж весняно-осіннього періоду 2016 року в умовах присадибних господарств Миргородського району Полтавської області. Для цього використовували загальноприйняті методики [9, 11].

В господарствах птиця утримується у пристосованих приміщеннях. У весняно-осінній період гуси користуються випасами та мають вільний доступ до відкритих водоймищ. Сумісно з водоплавною птицею, в господарствах вирощують також інші види продуктивної сільськогосподарської птиці.

Ветеринарно-санітарні обробки поголів'я птиці, в тому числі й гусей, проводяться не регулярно і мають безсистемний характер. Оскільки в присадибних господарствах реєструвалися вимушений забій та загибель птиці, то всі трупни птиці та тушки забитої птиці піддавали паразитологічному дослідженню.

Діагностику захворювання проводили за клінічними ознаками, даними патолого-анатомічного розтину, дослідженнями зіскрібків із слизової оболонки сліпих кишок, мазків-відбитків з печінки для виявлення живих гістомонад *Histomonas meleagridis*. Дослідженню піддавали послід від гусей, у яких реєстрували млявість, часткову відмову від корму тощо. Для виготовлення мазка досліджуваний матеріал розміщували на предметному склі, зверху накривали покривним скельцем та мікроскопували за середнього збільшення мікроскопу (10x40). Мазки фіксували впродовж 10 хв. етиловим спиртом, просушували та фіксували за Романовським-Гімзою. У фарбованих мазках ядра і джгутики *Histomonas meleagridis* були червоного кольору, цитоплазма – блакитного.

Результати й обговорення. У молодняку гусей реєстрували зниження апетиту або повну його відсутність, гусенята були млявими та малорухливими, в окремих особин відмічали провисання крил, послід мав зеленувато-коричневий відтінок, пінистий, птиця відставала у рості і розвитку. Відмічали прояви нервових явищ: парези кінцівок та судоми.

У дорослих гусей реєстрували зниження приростів на тлі вираженого виснаження окремих особин, загалом відмічали відставання у масі, порівняно з аналогічними показниками у вільного від гістомонад поголів'я.

При патолого-анатомічному розтині загиблих особин реєстрували збільшення сліпих кишок, в окремих випадках до розмірів гусячого яйця, на слизовій оболонці ознаки гнійно-некротичного запалення, з нашаруванням фібрину, в окремих особин слизова оболонка була атрофована, вкрита виразками, з окремими вогнищами некрозу. Стінки сліпих кишок при пальпації були нееластичними на щільними. Характерний для них блиск – відсутній, подекуди реєстрували так звану «мармуровість» та плямистість поверхні. У їх просвіті виявляли наявність фібрину жовтуватого кольору.

В окремих особин реєстрували сильне здуття сліпих кишок внаслідок наповнення їх газами, проте частіше збільшення газоутворення у кишечнику відмічали за прояву гістомонозу у молодняку гусей.

Печінка збільшена у розмірі, з неоднорідними вогнищами ураження, які були різного розміру та консистенції: окремі мали вигляд щільних вузликів і при розрізі їх поверхня була салоподібною, інші були вдавнені в паренхіму печінки та мали чітко відокремлені контури від тканини, що їх оточувала. Консистенція органу загалом була дрябла. Вузлики некрозу виявляли не лише на поверхні органу, але й при його розрізі; їх форма корелювала від округло-зірчастої до видовжено овальної (рис.).

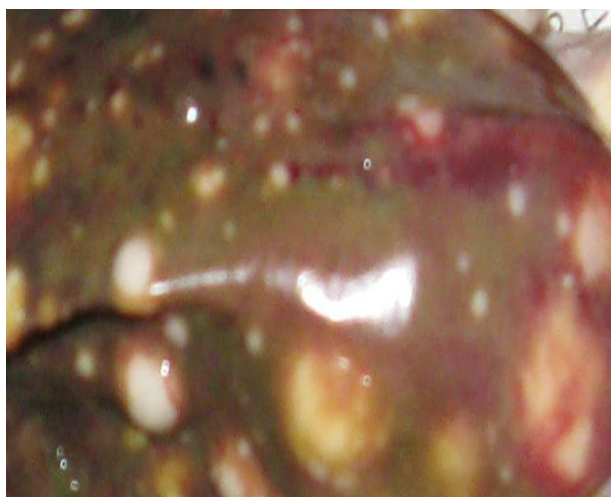

Рис. Макрокартина некротичних вогнищ ураження печінки з гістомонозу

В окремих особин гусей на розрізі печінки реєстрували центральні округлі ділянки некрозу, навколо яких розташовувалися дрібні (не більші за розміром ніж просяне зерно), вогнища некротичного ураження.

За стійких органічних змін у печінці та кишечнику, у гусей реєстрували виражені ознаки виснаження та зростання загалом по стаду відсотка загибелі. За патолого-анатомічних розтинів відмічали фібринозні перикардити, перигепатити, пневмонії, нефрити, наявність гіперемії та атрофічних процесів в організмі гусей. В окремих особин – ексудативно-геморагічний ентерит та розлите запалення кишечника. Нирки були збільшені в розмірі. Селезінка – з вираженими геморагіями під капсулою. Жовчний міхур – збільшений.

Перебіг гістомонозу проходив у вигляді ензоотії. За період епізоотичного обстеження господарств загибель поголів'я становила в середньому 27–35 %.

ВИСНОВКИ

Внаслідок проведення паразитологічного обстеження присадибних господарств Полтавської області з вирощування гусей було діагностовано ураження птиці гістомонадами *Histomonas meleagridis*.

Перспективи досліджень полягають у розробці комплексної схеми проведення протипаразитарних заходів в умовах присадибних господарств, неблагополучних щодо гістомонозу гусей та встановлення особливостей перебігу за асоційованого гістомонозу з іншими захворюваннями паразитарної етіології, в тому числі ектопаразитами.

DIAGNOSTICS OF HISTOMONOSIS OF GEESE UNDER IN THE FARMS

L. Nagorna

Sumy National Agrarian University
160, G. Kondratieva str., Sumy, 40021, Ukraine

S U M M A R Y

The article presents the results of diagnostic studies of histomonosis of geese in the conditions of household plots. It was established that the young disease of geese registered an acute course of the disease, while for the adult population the chronic course of the indicated protozooosis was characteristic. Laboratory studies have established the parasitism of *Histomonas meleagridis* in geese of various ages in the personal plots of the Poltava region. In young geese, histomonosis was clinically manifested by the appearance of paresis and convulsions, sagging wings, general lethargy, diarrhea, rejection of food and water. In adult livestock, the main pathological anatomical changes were recorded in the intestine, liver. Blind intestines were enlarged, tuberous, with signs of purulent-necrotic inflammation. In the liver, focus of necrosis marked by size, shape, and depth of placement were noted. Characteristic were manifestations of hyperemia and atrophic processes in other organs of the bird.

Keywords: POULTRY, HISTOMONOSIS, GEESE, CLINICAL AND PATHOLOGY-ANATOMIC CHANGES, FOCUS OF NECROSIS, CECUM, DIAGNOSTICS, *HISTOMONAS MELEAGRIDIS*.

ДИАГНОСТИКА ГИСТОМОНОЗА ГУСЕЙ В УСЛОВИЯХ ПРИУСАДЕБНЫХ ХОЗЯЙСТВ

Л. В. Нагорная

Сумской национальной аграрный университет
ул. Г. Кондратьева, 160, г. Сумы, 40021, Украина

А Н Н О Т А Ц И Я

В статье представлены результаты диагностических исследований гистомоноза гусей в условиях приусадебных хозяйств. Установлено, что у молодняка гусей регистрировали острое течение заболевания, в то же время для взрослого поголовья характерным было хроническое течение указанного протозооза. Лабораторными исследованиями установлено паразитирование *Histomonas meleagridis* в гусей различного возраста в приусадебных хозяйствах Полтавской области. У молодняка гусей гистомоноз клинически проявлялся появлением парезов и конвульсий, провисанием крыльев, общей вялостью, поносами, отказом от корма и воды. У взрослого поголовья основные патолого-анатомические изменения регистрировали в кишечнике, печени. Слепые кишки были увеличены, бугристые, с признаками гнойно-некротического воспаления. В печени отмечали разные по размеру, форме и глубине размещения очаги некроза. Характерными были проявления гиперемии и атрофических процессов в других органах птицы.

Ключевые слова: ПТИЦЕВОДСТВО, ГИСТОМОНОЗ, ГУСИ, КЛИНИЧЕСКИЕ И ПАТОЛОГО-АНАТОМИЧЕСКИЕ ИЗМЕНЕНИЯ, ОЧАГИ НЕКРОЗА, СЛЕПЫЕ КИШКИ, ДИАГНОСТИКА, *HISTOMONAS MELEAGRIDIS*.

ЛІТЕРАТУРА

1. Союз птахівників України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.poultryukraine.com/ru/poultry/news/2016/09/news_5484.html
2. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. *Терещенко А. В.* Гуси в фермерском хозяйстве и на подворье / А. В. Терещенко, И. И. Ивко, В. А. Мельник [и др.]. – Борки, 2008. – 76 с.
4. *Кононенко С.* Особенности разведения гусей / С. Кононенко, Д. Осепчук // Комбикорма. – 2011. – № 3. – С. 77–78.
5. *Хвостик В. П.* Гусівництво – перспективна галузь / В. П. Хвостик // Сучасне птахівництво. – 2006. – № 8. – С. 15–18.
6. *Сокол О.* Господарські переваги розведення гусей / О. Сокол // Домашня ферма. – 2004. – № 4. – С. 6–7.
7. *Богач М. В.* Проблемні паразитози продуктивної птиці, засоби їх хіміотерапії та хіміопротекції / Богач М. В., Т. В. Богач // Міжвідомчий тематичний науковий збірник «Ветеринарна медицина» НМЦ «ІЕКВМ». – Харків, 2013. – Вип. 97. – С. 374–376.
8. *Ятусевич А. И.* О гистомонозе птиц / А. И. Ятусевич, В. Н. Гиско, А. В. Букас // Современные проблемы общей, медицинской и ветеринарной паразитологии. Тр. VI Межд. науч. конф. – Витебск, 2004. – С. 291–293.
9. *Манжос О. Ф.* Ветеринарна протозоологія / О. Ф. Манжос, І. І. Панікар. – Полтава, 2006. – 144 с.
10. *Бырка В. С.* О гистомонозе птиц на Украине и его проявлениях / В. С. Бырка // Болезни птиц при интенсив, методах ведения отрасли. – Киев, 1988. – С. 57–64.
11. *Бакулин В. А.* Болезни птиц / В. А. Бакулин. – СПб., 2006. – С. 360–364.

Рецензент – В. Ю. Кассіч, д. вет. н., професор, Сумський національний аграрний університет.